

LEV NİKOLAYEVİÇ TOLSTOY • **Diriliş**

© 2004 İletişim Yayıncılık A.Ş., Dünya Klasikleri / 1. BASIM
2004-2012, İstanbul (8 baskı)

Воскресенье

- © Önsöz: 2010, G.M. Hamburg, "Tolstoy's spirituality",
Anniversary Essays on Tolstoy, der. Donna Tussing Orwin,
Cambridge University Press, 2010, s. 138-158.
- © Sonsöz: 2002, Hugh McLean, "Resurrection", *The Cambridge
Companion to Tolstoy*, der. Donna Tussing Orwin,
Cambridge University Press, 2002, s. 96-110.

İletişim Yayınları 1010 • İletişim Klasikleri 19

ISBN-13: 978-975-05-1398-5

© 2014 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 2. BASIM

1-4. Baskı 2014-2019, İstanbul

5. Baskı 2023, İstanbul

DİZİ YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR Bahar Siber, Güneş Akkor, Emrah Serdan

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Nikolay Kasatkin, "Mahkeme Kapısında", 1897

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Beyza Altay, Öykü Elitez

BASKI Ayhan Matbaası • SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

LEV NİKOLAYEViÇ TOLSTOY

Diriliş

Воскресение

RUSÇADAN ÇEVİREN *Ergin Altay*

G.M. HAMBURG'UN ÖNSÖZÜ VE
HUGH MCLEAN'İN SONSÖZÜYLE

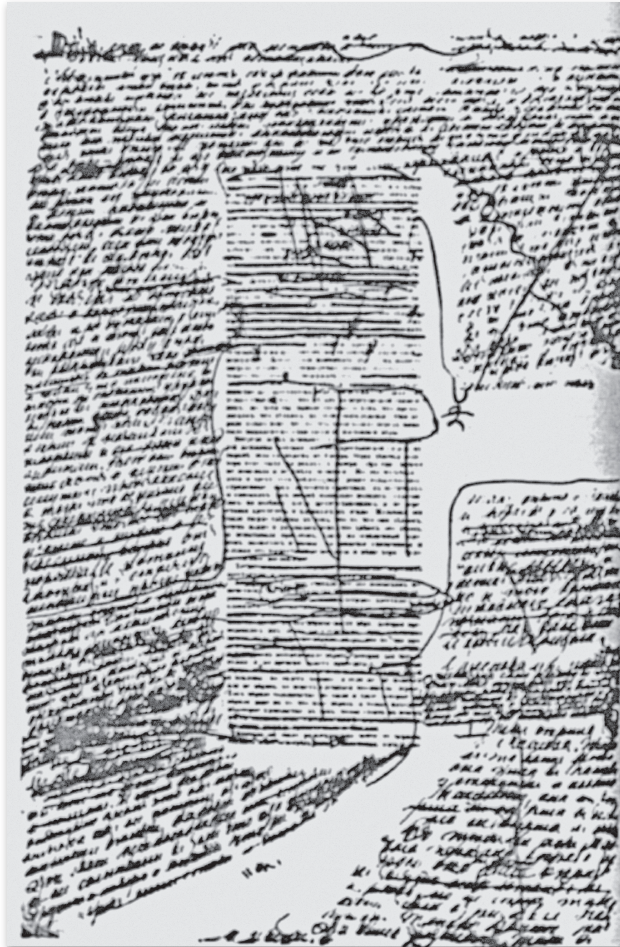
LEV NİKOLAYEVIÇ TOLSTOY 9 Eylül 1828'de Moskova yakınlarında bulunan Tula'daki Yasnaya Polyana Malikanesi'nde zengin bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. İki yaşında annesini, dokuz yaşında babasını kaybetti ve akrabaları tarafından yetiştirildi. 1844'te Kazan Üniversitesi'ne girdi fakat resmî eğitime duyduğu tepkiyle 1847'de Yasnaya Polyana'ya geri dönerek kendi kendisini yetiştirmeye karar verdi. 1852'de orduya katıldı ve burada boş zamanlarında yazmaya başladı. 1857'ye kadar *Çocukluk*, *İlk Gençlik* ve *Gençlik* adlarında üç ciltlik otobiyografik romanını tamamladı. 1854'te Kırım Savaşı'na katılan Tolstoy, buradaki tecrübelerinden yola çıkarak *Sivastopol'*ü kaleme aldı. 1857'de Fransa, İtalya ve İsviçre'yi kapsayan ilk Avrupa seyahatine çıktı ve eğitim kurumlarıyla ilgili bilgi topladı. Rusya'ya dönüşünde köylü çocuklar için bir okul açtı. 1859'da *Aile Mutluluğu* adlı romanını yazdı. 1860'ta tekrar Avrupa gezisine çıktı ve Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya'da eğitim kurumlarıyla ilgili araştırmasını derinleştirdi. Bu dönemde kendine ait ahlâk felsefesi de biçimlenmeye başlamıştı. 1862'de Sofya Andreyevna Behrs'le evlendi. 1863'te yazmaya başladığı ve başyapıtı olarak kabul edilen *Savaş ve Barış*'ı 1869'da tamamladı. Romanın başarısından cesaretle, 1873 ila 1877 arasında ikinci büyük romanı *Anna Karenina*'yı yazdı. 1880'den itibaren devlete ve kiliseye ağır eleştiriler yönelteceği kitaplar yazmaya başladı ve Tolstoyculuk düşüncesinin yapıtaşlarını oluşturdu. 1886'da *Ivan İlyiç'in Ölümü*'nü, 1889'da *Kroyçer Sonatı* yayımladı. 1895'te *Efendi ile Uşağı*'nı yazdı. Aynı yıl Kilise'ye ağır eleştiriler yönelttiği son büyük romanı *Diriliş*'i yazmaya başladı; 1899'da yayımlanan roman, Rus Ortodoks Kilisesi'nden afaret edilmesine sebep oldu. Son romanı *Hacı Murat*'ı 1896'da yazmaya başladı; 1904'te tamamlayacağı eser, ancak ölümünden sonra yayımlanacaktı. Tolstoy 1900'den sonra zamanının çoğunu din, toplum, ahlâk, sanat konularındaki görüşlerini anlatan yazılar yazmaya ayırdı. Bu dönemde, yazar kimliğinin yanı sıra ruhani ve ahlâki bir lider olarak da ün saldı. Hayatı ile fikirleri arasında tutarlılık sağlamak amacıyla, giderek daha sade bir yaşam sürmeye başladı. Önce içkiyi ve tütünü bırakıp köylüler gibi giyinmeye başladı, ardından ölümünden sonra mal varlığını köylülere bırakmaya karar verdi. Mülkiyet konusundaki radikal fikirleri nedeniyle ailesiyle, özellikle de karısıyla arası açıldı. Bu anlaşmazlık, son yıllarını gitgide artan bir psikolojik sıkıntı içinde geçirmesine sebep oldu. 1910 sonbaharında içinde bulunduğu şartlara daha fazla dayanamayarak küçük kızını ve doktorunu yanına alıp evi terk etti ve bir süre sonra, 20 Kasım'da Astapovo'da zatürreden öldü. Cenazesi iki gün sonra, binlerce kişinin katıldığı bir törenle Yasnaya Polyana'da defnedildi.

İÇİNDEKİLER

ROMANA DAİR GÖRSELLER.....	7
KRONOLOJİ.....	15
ÖNSÖZ	
TOLSTOY VE TİNSELLİK / G.M. HAMBURG.....	31

Diriliş

<i>Birinci Bölüm</i>	57
<i>İkinci Bölüm</i>	271
<i>Üçüncü Bölüm</i>	447
SONSÖZ	
<i>DIRILIŞ</i> / HUGH MCLEAN.....	537

Diriliş'in el yazmasından bir sayfa, 1889.

O zaman Pyotr yanına sokuldu, şöyle dedi: Rab-bim! Bana kötülük eden kardeşimi kaç kez bağışla-yacağım? Yedi kez mi? İsa yanıt verdi: Yedi kez de-ğil, yedi tane yetmiş kez bağışlayacaksın.

Matta, XVIII, 21-22

Ne o, kardeşinin gözündeki çöpü görüyorsun da kendi gözündeki merteği görmüyor musun?

Matta, VII, 1, s. 3

... içinizde günah işlememiş kimse, ilk taşı o atсын kadına.

Yuhanna, VIII, 7

Öğrenci öğretmeninden üstün olamaz hiç; ama tam olgunlaşan bir insan öğretmeni gibi olur.

Luka, VI, 40

Birinci Bölüm

I

Yüz binlerce insan avuç içi kadar bir yere toplanıp üst üste yaşadıkları toprak parçasını çirkinleştirmek için var güçleriyle çalışmış olsalar; üzerlerinde hiçbir şey yetişmesin diye her yanına taş dikmiş, filizlenen her otu kökünden koparmış, havayı taş kömürü, petrol yakarak ellerinden geldiğince kirletmiş, çevredeki tüm ağaçları kesmiş, tüm hayvanları, kuşları uzaklaştırmış olsalar bile gene de ilkbahar ilkbahardı. Kentte bile güneş pırıl pırıldı gökyüzünde. Çimenler yalnız bulvar yeşilliklerinde değil, koparılıp atılmadıkları her yerde, kaldırım taşlarının arasında bile boy atıyor, yeşeriyordu. Kayın, kavak, akdiken ağaçları hoş kokulu, taptaze yapraklar açıyor, ıhlamur ağaçlarının tomurcukları patlıyordu. Kargalar, serçeler, güvercinler ilkbaharın verdiği neşeyle yuvalarını yapmaya başlamıştı bile. Börtü böcek güneşin ısıttığı duvar diplerinde vızıldaşıyordu. Bitkiler de kuşlar da böcekler de çocuklar da neşeliydiler. Gelgelelim insanlar –büyük, yetişkin insanlar– birbirlerini kandırmayı, birbirlerini ezmeyi sürdürüyorlardı. İnsanlar bu ilkbahar sabahının, tüm canlıların mutluluğu için yaratılmış doğanın bu güzelliğinin değil, birbirlerine hükmetmek için uydurdıkları şeylerin önemli, kutsal olduğu inancındaydılar.

İl cezaevi müdürünün odasındaysa ilkbaharın getirdiği mutluluk ile sevincin tüm canlılar, tüm insanlar için olduğu önemli değildi. Orada önemli hatta kutsal olan, bir gün önce gelen yazılı emirdi. Başlıklı, numaralı kâğıtta o gün, 28 Nisan sabahı saat dokuzda ikisi kadın biri erkek üç tutuklunun duruşmada hazır bulundurulmaları yazılıydı. Kadınlardan biri, en önemli suçlu olduğu için ayrı götürülecekti. Bu emir gereği, 28 Nisan sabahı saat sekizde kadınlar koğuşunun karanlık, pis kokan koridorunda başgardıyan görülmüştü. Peşinden ak saçları karmakarışık, yüzü renksiz, üzerinde kol ağızları sırmalı bir bluz, belinde kenarına açık mavi şerit geçirilmiş bir kuşak olan yaşlı bir kadın geldi.

Kadın, nöbetçi gardiyanla birlikte koridora açılan kapılardan birine yaklaştı.

– Maslova'yı mı istiyorsunuz? diye sordu.

Nöbetçi gardiyan gürültüyle çevirdi kilidi. Kapıyı açtı. Koridordakinden daha da pis kokan bir hava akın etti dışarı. Nöbetçi gardiyan,

– Maslova, diye bağırdı, mahkemeye!

Rüzgârın kente taşıdığı, tarlaların o taze, mis kokulu havası cezaevinin avlusunda bile vardı. Ama koridordaki hava iğrençti. Pislik, katran, küf kokuyordu. İçeri girer girmez bir ağırlık ve karamsarlık çöküyordu insanın üstüne. Avludan gelen kadın gardiyan – bu pis havaya alışık olmasına karşın– hemen fark etmişti bunu. Koridora girince bir bitkinlik hissetmişti üzerinde. Uyumak istemişti.

Hücrede bir telaştır başlamıştı, kadın sesleri, çıplak ayakla koşuşmalar duyuluyordu.

– Hadi kımıldan biraz Maslova! diye bağırdı başgardiyan.

İki dakika sonra orta boylu, dolgun göğüslü genç bir kadın çıktı koridora. Canlı adımlarla yürüdü. Tam gardiyanın önüne gelince hızla dönüp yanında durdu. Beyaz ceket ve eteğinin üzerine gri bir pelerin giymişti. Ayaklarında keten çorap ile cezaevlerinde giyilen terliklerden vardı. Başına beyaz bir başörtü bağlamıştı. Başörtünün kenarından –besbelli mahsus dışarıda bırakılmış– bir tu-tam siyah, kıvrıkcık saç gözüküyordu. Kadının yüzünde, uzun süre kapalı bir yerde kalmış insanların yüzünde görülen, rutubetli bir bodrumda patatesin sürdüğü filizleri andıran o tuhaf beyazlık var-

dı. Küçük, geniş ellerinde de pelerinin enli yakası arasından gözüken dolgun boynunda da vardı aynı beyazlık. Bu mat beyaz yüzde son derece siyah, biraz şiş, ama çok canlı, fıldır fıldır, parlak, biri hafif şaşa bir çift göz dikkati çekiyordu. Kadın, dolgun göğsü önde, dimdik duruyordu. Koridora çıkınca başını hafifçe yana yatırarak gardiyanın gözlerinin içine bakmış, kendisinden istenecek her şeyi yapmaya hazır bir tavırla geçip yanında durmuştu. O sırada düz, ak saçlı, yaşlı bir kadının soluk, sert çizgili, kırış kırış yüzü uzandı kapıdan. Maslova'ya bir şeyler söylüyordu. Ama gardiyan kapıyı üzerine kapayınca yaşlı kadının başı kayboldu. İçeriden bir kadın kahkahası duyuldu. Maslova da gülümsedi. Kapıdaki parmaklıkları deliğe baktı. Yaşlı kadın yüzünü parmaklığa dayamış, kısık sesiyle,

– Unutma, diyordu, az konuş, bir dediğinden dönme, geri yarı kolay.

Maslova başını salladı:

– Olur, unutmam, tek bir şey söyleyeceğim.

Başgardiyan âmirlere özgü bir kendine güvenle, pek akıllıca bir söz ediyormuş gibi,

– Elbette tek bir şey söyleyeceksin, dedi. On şey söyleyecek değilsin ya... Hadi yürü bakalım, marş!

Yaşlı kadının delikte gözüken gözü kayboldu. Maslova da koridorun ortasına çıktı. Çabuk, küçük adımlarla başgardiyanın peşi sıra yürüdü. Taş bir merdivenden alt kata indiler. Kadınlar koğuşundan daha da pis kokan gürültülü hücrelerin önünden geçtiler, –erkekler koğuşuydu burası, kapılardaki parmaklıklardan ve küçük pencerciklerden erkekler bakıyorlardı onlara– cezaevi müdürünün odasına girdiler. Silahlı iki er vardı orada. Masa başında oturan yazıcı, sigara dumanının sararttığı bir kâğıdı erlerden birine uzattı. Tutukluyu göstererek,

– Al götür, dedi.

Er, –çiçek bozuğu yüzlü, al yanaklı bir Nijegorod köylüsüydü bu– kâğıdı paltosunun devrik kol ağzının arasına soktu, gülümseyerek elmacık kemikleri çıkık çavuş arkadaşına göz kırptı, tutukluyu gösterdi. Erler tutukluyla birlikte merdiveni indiler, ana kapıya yöneldiler, avluyu geçip cezaevi duvarlarını geride bıraktılar ve kentin kabaca asfaltlanmış sokaklarına daldılar.

Arabacılar, dükkâncılar, çamaşırcı kadınlar, işçiler, memurlar durup merakla yukarıdan aşağı süzüyorlardı tutukluyu. Bazıları başını sallayarak şöyle mırıldanıyorlardı: “Kötü yola düşenin hali budur işte.” Çocuklar canavar kadına içleri korkudan ürpererek bakıyor, ama arkasında iki askerin olduğunu, onlara bir şey yapacak durumunun olmadığını düşünerek rahatlıyorlardı. Köyden getirdiği kömürü sattıktan sonra bir meyhaneye girip doyasıya çay içmiş bir köylü yaklaştı Maslova’nın yanına, haç çıkardı, bir kapık uzattı ona. Tutuklu kızardı, başını önüne eğip bir şeyler mırıldandı; kendine yönelen bakışları hissediyor, başını çevirmeden belli etmemeye çalışarak yan gözle ona bakanları süzüyordu. Hoşuna gidiyordu ona gösterilen bu ilgi. Tertemiz ilkbahar havası da hoşuna gidiyordu. Ama uzun zamandır yürümediği için hamlaşmıştı, cezaevinin biçimsiz terliklerini geçirdiği ayaklarının altı sızlıyordu taşlara bastıkça. Eğilip ayaklarının altına bakıyordu arada bir. Elinden geldiğince hafif basmaya çalışıyordu yere. Önünde kimse ile ilişmediği güvercinlerin dolaştığı bir un dükkânının önünden geçerlerken az kaldı gümüş rengi bir güvercinin üstüne basıyordu. Güvercin birden ürktü, kanatlarını çırparak geçti tutuklunun kulağının dibinden. Rüzgârı yüzüne vurdu. Tutuklunun dudaklarında bir gülümseme dolaştı, sonra durumunu anımsayınca derin bir göğüs geçirdi.

II

Olağan bir öyküydü tutuklu Maslova’nın öyküsü. Köyde çiftlik sahibi iki kız kardeşin yanında hayvan bakıcısı, hiç evlenmemiş köle bir kadının kızıydı. Annesinin yanında kalıyordu. Ömründe hiç evlenmemiş olan annesi hemen her yıl bir çocuk doğuruyordu. Köylerde çoğunlukla olduğu gibi, hemen vaftiz ediyorlardı çocukları. Sonra anne, çalışmasına engel olan bu gereksiz, istenmeyen çocuğun karnını bile doyurmuyordu, çocuk da kısa bir zaman sonra açlıktan ölüyordu.

Kadının beş çocuğu ölmüştü böyle. Beşini de vaftiz etmişlerdi. Açlıktan ölmüşlerdi sonra. Köyden geçen bir Çingene’den olan al-

tıncı çocuk kızdı. Onu da aynı son bekliyordu kuşkusuz. Ama çıkarılan kaymak inek kokuyor diye yaşlı kız kardeşlerden birinin bakıcılara çıkışmaya ahıra gelmesiyle kaderi değişmişti bebeğin, ölümden kurtulmuştu. Yeni doğum yapmış kadın, yanında gürbüz bir çocukla ahırın bir köşesinde yatıyordu. Yaşlı hanım hem kaymak için hem de yeni doğum yapmış bir kadını ahırda yatırdıkları için söyleyeceğini söyledikten sonra tam çıkıp giderken yerde yatan bebeği görünce duygulanmıştı. Çocuğun vaftiz anası olacağını söylemişti. Vaftiz töreninde haç çıkararak kutsamıştı küçük kıızı. Sonra da bebeğe acıdığı için annesine süt, para vermiş, böylece kız da ölmemişti. O günden sonra “kefeni yırtmış” diye ad takmışlardı kıza hanımlar.

Annesi hastalanıp öldüğünde kız çocuğu üç yaşındaydı. Kızın gene hayvan bakıcısı olan anneannesi torununa bakmak istemeyince yaşlı hanımlar çocuğu yanlarına almışlardı.

Siyah gözlü kız hayat dolu, tatlı bir çocuk olmuştu. Hanımlar bayılıyorlardı ona. Hanımların küçüğü Sofya İvanovna –kızı vaftiz eden– daha bir yumuşak yürekliydi. Büyüğü Mariya İvanova’ysa biraz sertti. Sofya İvanovna küçük kıızı süslüyor püslüyor, ona okuma yazma öğretmeye çalışıyordu. Okutmaya niyetliydi onu. Mariya İvanovna kıızı iyi bir oda hizmetçisi olarak yetiştirmelerinin gerektiğini söylüyordu. Bu yüzden titiz davranıyordu ona karşı, cezalandırıyordu sık sık, canı sıkın olduğu zamanlar dövüyordu bile. Böylece, iki zıt etkinin altında büyüyünce yarı oda hizmetçisi, yarı okumuş bir kız oldu çocuk. Adı da ne Katka’ydı ne de Katenka, Katyuşa diyorlardı ona. Dikiş dikiyor, odaları topluyor, tasvirlerin tozunu alıyor, yemek pişiriyor, odun yarıyor, kahve servisi yapıyor, ufak tefek şeyleri yıkıyor, bazen de hanımlarla beraber oturuyor, onlara kitap okuyordu.

Birçok kimse evlenmek istemişti onunla, ama o evlenmemişti. Evlenirse yaşantısının güçleşeceğini, hanımların yanındaki rahatı bırakıp bir uşağa varırsa sonra bu günlerini arayacağını biliyordu.

On altı yaşına varana dek öyle yaşadı. On altısını doldurup on yedisine yeni basmıştı ki, hanımların üniversite öğrencisi zengin bir prens olan yeğeni geldi köye. Katyuşa tutuldu ona. Ama sevgisini ne delikanlıya açabilmişti ne de kendi kendine itiraf edebil-

mişti. İki yıl sonra aynı yeğen savaşa giderken yolu üzerindeki halalarının köyüne uğradı gene. Dört gün kaldı orada. Gitmeden bir gün önce de Katyuşa'yı iğfal etti. Devrisi gün eline bir yüz rublelik sıkıştırıp gitti. Delikanlı gittikten beş ay sonra öğrendi kız gebe olduğunu.

Artık her şeyden iğreniyor, onu bekleyen yüz karasından nasıl kurtulabileceğini düşünüyordu yalnız. Hanımlarının hizmetini aksatmaya başlamıştı. İstemeye istemeye yapıyordu her işi. Kendi de farkında olmadan değişivermişti birden. Sonunda pişman olup özür dilediği kaba sözler söylüyordu hanımlarına. Dayanamayıp hesabının görülmesini istedi bir gün. Bu yaptıklarından zaten bıkmış olan hanımları hemen yol verdiler ona.

Oradan ayrılınca bölge polis komiserinin yanına oda hizmetçisi girdi. Ama ancak üç ay kalabildi bu işte. Çünkü ellilik komiser asılmaya başlamıştı ona, ihtiyarın iyice azıttığı bir gün kızın da tepesi attı birden, “Aptal, bunamış şeytan suratlı,” diye bağırdı yüzüne karşı ve öyle bir itti ki ihtiyar sırtüstü yere yuvarlandı. Bu yaptığı, işinden kovulmasına yetti kuşkusuz. Bir işe giremezdi artık. Yakında doğum yapacaktı. Şarap ticaretiyle uğraşan dul köy ebesinin yanına yerleşti. Kolay oldu doğumu. Ne var ki ebe kadın köydeki bir hastadan kapıldığı bir hastalığı yeni doğum yapan Katyuşa'ya buluşturınca bebeği –erkekti– bakımevine yollamak zorunda kaldılar. Çocuğu oraya götüreren yaşlı kadın, yavrunun bakımevine gittikten biraz sonra öldüğü haberini getirdi.

Köy ebesinin evine yerleştğinde Katyuşa'nın bütün parası yüz yirmi yedi rubleydi: Yirmi yedi rublesi çalışıp kazandığı paraydı. Yüz rubleyi de onu aldatan delikanlı vermişti. Ebenin yanından ayrılırken altı ruble vardı cebinde. Parasını tutmayı bilmiyordu. Kendine harcıyor, her isteyene çıkarıp veriyordu. Ebe iki aylık bakımına, yemesine içmesine karşılık kırk ruble almıştı ondan. Yirmi beş ruble çocuğun bakımevine yatırılmasına gitmişti. Ebe inek almak için kırk ruble istemişti, yirmi ruble şuna buna –giysiye, çaya kahveye– harcanmıştı... Öyle ki Katyuşa iyileştiğinde meteliksiz kalmıştı. Öte yandan bir iş bulması da gerekiyordu kendine. Orman bakıcısının yanında bir iş buldu. Evliydi orman bakıcısı. Ama tıpkı komiser gibi o da daha ilk günden asılmaya başlamış-